

6458 SAYILI YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU MADDE 54/1-d UYARINCA SINIR DIŞI ETME KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
THE EVALUATION OF DEPORTATION DECISIONS IN ACCORDANCE WITH
ARTICLE 54/1-D OF THE LAW NO: 6458 ON FOREIGNERS AND
INTERNATIONAL PROTECTION

Fatma Betül BÜYÜK^{1*}

¹ Gaziantep Üniversitesi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Gaziantep, Türkiye,
fatmabetulbuyuk@gmail.com.

*Sorumlu Yazar/
Corresponding Author

Öz: Sınır dışı etme kararının verilmesi en basit haliyle dahi temel haklardan olan kişi özgürlüğü ve güvenliğini ihlal edebilmesi bakımından son derece önemli bir işlemdir. Bundandır ki bu işlem temel hakların korunması adına hem ulusal düzenlemeler ile hem de uluslararası belgelerde yerini almıştır. Sınır dışı etme kararının hukuka uygun olması açısından bu kararın usul ve esasları her ne kadar yasal belgeler ile düzenleme altına alınmışsa da yapısı gereği uygulandığı esnada birçok ihlalin meydana geldiği görülmektedir. Zira sınır dışı etme kararı ülke içerisinde bulunan yabancı aleyhine verilmekte dolayısıyla bu kararın verilmesinde ve uygulamasında hukuki problemler yaşanabilmektedir. Dolayısıyla sınır dışı etme kararının hukuka uygun olabilmesi için hangi durumlarda verileceği ve nasıl uygulanması gerektiği konusunda titiz davranılması gerekmektedir. Bu mantıkla yapılan kanuni düzenlemelerin yorumlanması ve uygulanması konusu çok önemlidir. Bu kanun maddelerini kullanarak sınır dışı etme kararı veren idarenin bu konuda büyük sorumluluğunun olduğu yadsınamayacaktır. İdarenin sınır dışı etme kararı verirken dayanacağı neden bu kararın uygulanması, itiraz süreci ve icrasını doğrudan etkilemektedir. Çalışmamızda; idareye takdir yetkisinin geniş bir şekilde tanındığı kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından tehlike oluşturan yabancıların sınır dışı etme kararının nedenleri üzerinde durulacaktır. Bu konuda gerek idarenin buna dayalı olarak vereceği sınır dışı etme kararı gerekse de bu karara yapılan itiraz neticesinde idari yargının bu konudaki yaklaşımı, kamu düzeni ve kamu güvenliği nedenlerinin geniş anlamlar ihtiva etmesi hasebiyle önemlidir.

Anahtar Kelimeler: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kamu Düzeni, Kamu Güvenliği, Sınır Dışı Etme Kararı.

Geliş Tarihi/Received:
21.11.2024

Kabul Tarihi/Accepted:
31.12.2024

Yayımlanma Tarihi/
Available Online:
31.12.2024

Abstract: Even in its simplest form, the decision to deport is an extremely important procedure as it may violate the fundamental right to liberty and security of the person. This is why this procedure has been included in both national regulations and international documents in order to protect fundamental rights. Although the procedures and principles of this decision are regulated by legal documents in order to ensure that the deportation decision is in accordance with the law, it is seen that many violations occur during its implementation due to its structure. This is because the deportation decision is made against the foreigner in the country, and therefore, it can be seen that there will be legal problems in the issuance and implementation of this decision. The deportation order is therefore unlawful in which cases it should be given and how it should be applied in order to be appropriate to be meticulous about what is required to be done. The interpretation and application of legal regulations made with this logic is very important. It cannot be denied that the administration, which makes deportation decisions by using these articles of law, has a great responsibility in this regard. The reason that the administration will rely on when making a deportation decision directly affects the implementation, appeal process and enforcement of this decision. In our study, we will focus on public order, public safety and public security, where the discretionary power is granted to the administration in a broad manner.

Keywords: The Law No. 6458 on Foreigners and International Protection, Public Order, Public Safety, Deportation Decision.

GİRİŞ

Uluslararası hukukta benimsenen anlayışa göre yabancıların ülkeye girişleri, ikametleri ve çıkarılmaları mevzuu ülkelerin egemenlik yetkileri kapsamında yer alır¹. Egemen devlet yabancıların ülkeye girişi çıkışı konusunda düzenleme yaparken uluslararası hukuku ihlal edemeyeceği gibi² bu konuda ilgili devletin tasarruflarında egemenlik ilkesi göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda yabancıların rızası aranmaksızın ülke sınırları dışına çıkarılması yani sınır dışı edilmesi yine devletlerin egemenlik yetkilerinin tezahürüdür. Fakat sınır dışı etme, bu kararın uygulanacağı yabancıların üzerinde önemli etkilere yol açabileceği için bu konu tam anlamıyla devletlerin inisiyatiflerine bırakılmamıştır. Uluslararası hukuk bağlamında sözleşmeler ile devletlerin yetkisi sınırlandırılmıştır³.

Bu bağlamda sınır dışı etme kararına yönelik sınırlandırmaların yer aldığı uluslararası düzenlemelere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁴, sözleşmeye bağlı Ek 4⁵ ve 7 Nolu Protokolleri⁶, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi⁷, Avrupa Sosyal Şartı⁸, Avrupa İkamet Sözleşmesi⁹, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme¹⁰, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹¹ ile uluslararası mahkeme içtihatları gibi belgeler kaynak teşkil etmektedir¹².

Sınır dışı etme kararı mahiyeti gereği kişi özgürlüğü ve güvenliğini ihlal etmekle birlikte Anayasa'nın 19. maddesinde "...hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz." Denilerek bu kararın istisna teşkil ettiği düzenleme altına alınmıştır. Sınır dışı etme kararı yerleşme ve seyahat özgürlüğünü de önemli derecede etkilemekte olup Anayasa'nın 23. maddesinin "*Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.*" fıkrası gereği Türk vatandaşının sınır dışı edilemeyeceği, sadece yabancılar hakkında bu kararın verilebileceği görülmektedir¹³.

Anayasal korumanın yanı sıra Türk hukuk mevzuatında sınır dışı etme kararına ilişkin olarak düzenlemeler 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)¹⁴ öncesi dönemde dağınık bir şekilde birden fazla kanunda yer bulmuştur. Pasaport Kanunu¹⁵, Yabancıların Türkiye'de

¹ Rona Aybay-Esra Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010) 225.

² Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 108 (Eylül, Ekim 2013), 212.

³ Rona Aybay, "Bir İnsan Hakkı Sorunu Olarak Sınır Dışı Edilme", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (Aralık 2003), 142.

⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), 1953, m.5/1-f.

⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Ek 4 Nolu Protokol, 1963.

⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Ek 7 Nolu Protokol, 1984.

⁷ Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi, Resmî Gazete 10898 (5 Eylül 1961)

⁸ Avrupa Sosyal Şartı. Resmî Gazete 20312 (14 Ekim 1989)

⁹ Avrupa İkamet Sözleşmesi. Resmî Gazete 20285 (17 Eylül 1989)

¹⁰ Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme. Resmî Gazete 25516 (8 Temmuz 2004)

¹¹ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. Resmî Gazete 25175 (21 Temmuz 2003)

¹² Döndü Kuşçu, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri* (İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2017), 49-62; Merve Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 11.

¹³ Aybay-Dardağan Kibar, *Yabancılar Hukuku*, 227 vd.

¹⁴ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), *Resmî Gazete* 28615 (11 Nisan 2013), Kanun No. 6458, m.52-60.

¹⁵ Pasaport Kanunu (PK), *Resmî Gazete* 7564 (15 Temmuz 1950), Kanun No. 5682.

İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun¹⁶, Türk Ceza Kanunu¹⁷ ile Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik¹⁸ bu düzenlemeler arasındadır¹⁹. Yabancılar hakkında güncel problemler karşısında yetersiz kalan bir kısım düzenlemeler karşısında daha da sistematik bir hale gelmenin gerekliliğiyle 6458 sayılı YUKK yürürlüğe girmiştir ve sınır dışı etme daha toplu bir şekilde düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda ilgili kanunun 52-60. maddeleri arasında düzenlenen sınır dışı etme usulü ve esasları buna ek olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğinin²⁰ 51-64. maddeleri arasında da düzenlenmiştir.

YUKK 52 ve 60. maddeler arasında düzenlenen sınır dışı etme usulü ve esasları konusunda çalışmamız itibarıyla uygulamanın daha iyi anlaşılması adına genel olarak bakılacak olursa da özünde sınır dışı etme nedenlerinden olan “*kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar*” (m.54/1-d) bakımından sınır dışı kararı verilmesi sürecinde idarenin yaklaşımı, itiraz süreci ve meydana gelen ihlaller üzerinde durulacaktır. Fakat her ne kadar YUKK 54/1-d maddesine dayalı bir inceleme de bulunacak olsak da kamu sağlığından ziyade kamu düzeni veya kamu güvenliği nedenleri üzerinde durulacaktır. Çalışmamızın temel amacı YUKK 54/1-d maddesine dayalı olarak verilecek sınır dışı etme sürecini bir bütün halinde ele almak ve uygulamada yer alan hukuka aykırılıkları belirterek bu konudaki hataların düzeltilmesini sağlamaktır.

1. Sınır Dışı Etme Kararı

Sınır dışı etme kararı “idari işlem mahiyetinde”²¹ bir karar olmakla birlikte, sonuçları itibarıyla diğer idari işlemlerden farkı olarak nevi şahsına münhasırdır. Zira sınır dışı etme kararının ihlali sonucunda meydana gelen kayıpların telafisi pek mümkün değildir. Özellikle yabancının ülke içerisinden çıkarılmasından sonra bu kararın iptali pek bir anlam ifade etmemektedir²². Bundandır ki idarenin sınır dışı kararı vermeden önceki ve eğer bu karar verilmişse bu kararın yerine getirilmesi sürecinde dikkat etmesi gerekmektedir. Haliyle bu özeni gösterecek idarenin bu konuda uzmanlaşmış olması beklenir.

1.1.Sınır Dışı Etme Kararı Vermeye Yetkili Makam

YUKK m. 53/1 uyarınca sınır dışı etme kararının “...*Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce...*” verileceği düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda ilgili kanun lafzından sınır dışı etme kararının verilmesinde valiliklerin yetkili olduğu görülmekle birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün talimatıyla da valilik hareket etmektedir. İldeki kamusal düzeni tesis etmek ve korumakla görevli valiliğin özellikle kamu düzeni ve kamu güvenliği gibi nedenlerle kolay ve hızlı

¹⁶ Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK), *Resmî Gazete* 7564 (15 Temmuz 1950), Kanun No. 5683.

¹⁷Türk Ceza Kanunu (TCK), *Resmî Gazete* 25611 (12 Ekim 2004), Kanun No. 5237, md.59.

¹⁸ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, *Resmî Gazete* 22127 (30 Kasım 1994).

¹⁹Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, 212-213.

²⁰Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, *Resmî Gazete* 29656 (17 Mart 2016).

²¹ Cemil Güner, “Sınır Dışı Etme Kararı İle İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 75/1 (2017), 109.

²²Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 26.

bir şekilde sınır dışı etme kararına başvurması kaçınılmaz olacaktır. Sınır dışı etme kararı uluslararası hukuku yakından ilgilendiren bir mevzu olması nedeniyle de gerçek anlamda hukuki boyutunu bilen ve sonuçlarını öngörebilen uzman kurumlar tarafından bu kararın verilmesi gerekirken valiliklere bu yetkinin tanınması bu bağlamda eleştirilmiştir²³. Bu açığın giderilmesi ve uzmanlaşmanın sağlanması adına YUKK'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Göç İdaresi Başkanlığı oluşturulmuştur. Böylelikle sınır dışı etme kararlarında gerekli bilgi ve belgeleri temin etme görevini alan bu kuruluş incelemeyi daha etkin ve uzman bir şekilde yapabileceği düşünülmektedir²⁴. Nitekim sınır dışı kararının uzman bir kurum ya da kuruluş tarafından etkin bir şekilde verildiğinin kabulü için ilgili idarenin araştırma, şahıs bazında dosyayı inceleme ve tüm usulü süreçleri gerçek manada yerine getirmesi gerekmektedir.

Uygulamada Göç İdaresi Müdürlüklerinin yoğun göçün etkisiyle muhatap oldukları yabancı sayısına bağlı iş yüklerinin artması nedeniyle problemler ortaya çıkmaktadır. Yabancıların talep ve işlemlerinde gecikmelerin yaşanması gibi nedenlerle birlikte yoğunluktan dolayı sınır dışı etme kararı verme sürecinde etkin bir araştırmanın yapılamadığı, dosyaların yeterince incelenemediği noktasında eleştiriler getirilmesi mümkündür.

1.2. Hakkında Sınır Dışı Kararı Verilecekler

YUKK m.54 kapsamında hakkında sınır dışı kararı verilecekler düzenlenmiş olup ilgili hükümde bunların kimler olduğu belirtilmiştir.

“(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

a) 5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler

b) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar

c) Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar

ç) Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

e) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler

f) İkamet izinleri iptal edilenler

g) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler

ğ) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler

h) Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler

ı) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler

i) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş

²³ Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 33-35.

²⁴ Detaylı Bilgi için Bkz. <https://www.icisleri.gov.tr/gamer/4-nolu-cumhurbaskanligi-kararnamesi>.

sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye’de kalma hakkı bulunmayanlar

j) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye’den çıkış yapmayanlar

k) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler.”

Bu kadar detaylı düzenlemeye binaen uygulamada “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar” nedenine dayalı olarak sınır dışı kararı verildiği görülmektedir. Aslında ilgili kanun maddesi incelendiğinde a, b, ç, d ve k bentleri ile zaten kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunmasının amaçlandığı görülecektir. Bundan kaynaklı olarak daha genel kapsayıcılığı olan d bendinin idare tarafından kullanıldığı kabul edilebilir. İdarenin çalışma konumuz bu bendi sıklıkla kullanmasında ve buna bağlı sınır dışı etme kararı vermesinde takdir yetkisi bulunmaktadır²⁵.

1.2.1. İdarenin YUKK m.54/1-d Nedenine Dayanması Bakımından Takdir Yetkisi

Kamu düzeni veya kamu güvenliği gibi ifadeler net bir durumu ifade etmemekle birlikte idareye bu konuda çok geniş takdir yetkisinin tanındığının kabulü gerekir. Somut olay bazında idarenin bu denli geniş kavramları gerekçelendirip hukuka uygun şekilde sınır dışı kararı vermesi gerekmektedir²⁶. Zira sınır dışı kararlarına karşı idarenin gerekçelendirme yükümlülüğü bulunmaktadır²⁷. Olay bazında kamu düzeni veya kamu güvenliği bakımından nelerin ihlal mahiyetinde olduğu net bir şekilde gösterilmelidir. Aksi takdirde idarenin takdir yetkisini keyfi surette kullanması gündeme gelebilecek olup yabancıнын menfaatinin ihlali söz konusu olacaktır.

Ayrıca idarenin takdir yetkisini kullanarak aldığı kararın hukuka uygunluğundan söz edebilmek için somut olaya uygun gerçekten etkili bir incelemenin yapılması, olayın özelliklerine göre sınır dışı etme nedeninin doğru şekilde tespit edilmesi, yalnızca kanunda ön görülen nedenlere dayalı bu kararın verilmesi de gerekmektedir.

Uygulamada genellikle yabancılar hakkında sınır dışı kararını içeren evraklar incelendiğinde eksik incelemelerin yapılabildiği, sınır dışı etme nedeninin tam olarak tespit edilmediği en önemlisi de verilen kararların gerekçelerinin belirtilmediği görülebilmektedir. Genellikle, olayın anlatıldığı ya da sadece ilgili kanun maddesinin gösterilerek kararların oluşturulduğu hallerde inceleme ve gerekçelendirme yükümlülüğünün yerine getirilmemiş olacağı söylenebilir. Sınır dışı etme kararı bir idari işlem olması nedeniyle de pek tabii yargısal denetime tabidir²⁸. İdarenin yeterince incelemeyen vermiş olduğu bu denli hatalı sınır dışı kararlarının idare mahkemelerince titizlikle incelenmesi gerekmektedir.

Sınır dışı etme kararları yerine getirildikten sonra telafisi neredeyse imkânsız olan işlemlerden olduğundan bu yönde daha sonra ihlalin varlığını yönünde karar verilmesi tabiri caizse bir anlam ifade etmemektedir. Asıl olan idare tarafından hukuka uygun sınır dışı kararı verilmesidir.

²⁵ İdarenin Takdir Yetkisi Bakımından Bkz. Ergin Ergül, “Türk Hukukunda Yabancıları Sınır Dışı Etme ve Geri Gönderme İşlemleri”, *Terazi Hukuk Dergisi* 7/74 (Ekim 2012), 84.

²⁶ Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 68.

²⁷ Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, 248-251.

²⁸ Ergül, “Türk Hukukunda Yabancıları Sınır Dışı Etme ve Geri Gönderme İşlemleri”, 84.

Bu konuda hukuka aykırı bir karar mevcut ise de buna ilişkin itirazda yargısal denetimin bu hususu hukuka uygunluk bakımından doğru şekilde değerlendirmesi gerekmektedir. Zira hukuka ve hakkaniyete aykırı her tespit, dönüşü olmayan bir yola götürmektedir.

2. Sınır Dışı Etme Kararına Karşı Yargısal Denetim

Değişen dünya düzeninde her geçen gün farklılaşan göç olgusu beraberinde yeni sorunlar ve bu sorunlara etkin, dinamik çözüm zorunlulukları getirmiştir. YUKK gerekçesinde de belirtildiği üzere Türk hukukunda yer alan eski mevzuatların dağınıklığı, güncel sorunlar karşısındaki yetersizliği nedeniyle yeni bir kanun yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır²⁹. Özellikle AIHM tarafından Türkiye'nin yabancılar hukuku bağlamında uygulamaları nedeniyle ihlal kararlarındaki artış, yargısal denetimin etkin bir şekilde yapılmasını ve bunun uluslararası hukuka uygun normatif bir yapıyla düzenleme altına alınmasını gerekli kılmıştır³⁰.

2.1. Sınır Dışı Etme Kararına Karşı İtiraz Süresi

Sınır dışı etme kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin YUKK m.53/3 ile özel bir düzenleme yapılmıştır. Uluslararası hukuka uyum sağlanması adına önceki düzenlemelerde yer almayan özel dava açma süresi, karar verme süresi, kararlarının kesin mahiyette olması gibi konulara yer verilmiştir. Bu kapsamda YUKK m.53/3 ile “*Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir...*” denilerek 7 günlük bir dava açma süresinin düzenlendiği görülmektedir. Bu düzenlemeden önce YUKK’da özel dava açma süresi 15 günken bu süre 06.12.2019 tarihli 7196 sayılı Kanun ile 7 güne çekilmiştir. Halihazırda dava açılması bakımından 15 gün gibi bir sürenin kısalığından dolayı eleştirilen YUKK ilgili maddesinin idare karşısında zayıf konumda olan yabancı lehine düzenlenmesi gerekirken bu sürenin 7 güne çekilmesi kanaatimizce mağduriyetlere sebep olabilecektir.

15 günlük süre bakımından ilgili kanun gerekçesinde “*yabancı hakkında en hızlı şekilde karar vermek, yabancının ülkede gereksiz ve uzun süre kalışını önlemek amacıyla...*” karar verildiği belirtilmiştir. Bununla birlikte YUKK’un tasarısına ilişkin Alt Komisyon Raporunda 15 günlük sürenin uygulamada sorun olabileceği ve dava açma hakkının kullanılmasını engelleyebileceği ifade edilmiştir. Gerçekten de, kanaatimizce, kamu düzeni veya kamu güvenliği gibi genel bir gerekçeyle hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancının buna ilişkin elle tutulur etkili bir itirazda bulunması için makul bir sürenin bulunması gereklidir. Bu konuda 15 günlük süre dahi yeterli değilken 7 günlük sürenin kabulünün makul olmayacağı düşüncesindeyiz. Bu konularda hızlı bir şekilde karar verilmesi amaçlanırken yabancının “*adil yargılanma ve etkili başvuru hakkı*” ihlal edilebilmektedir.

Ankara 1. İdare Mahkemesince 15 günlük sürenin çok kısa olması nedeniyle YUKK m. 53/3’ün mahkemeye erişim hakkı bakımından Anayasa m. 36’nın, adil yargılanma hakkı bakımında AIHS m. 6’nın ve yine etkili başvuru hakkı bakımından ise AIHS m.13’ün ihlal edildiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine gidilmiştir. Yerel mahkemenin yabancıların hukuki haklardan faydalanma hakkı bakımından dezavantajlı oldukları ve süresin çok kısa olduğu gerekçelerine karşın Anayasa Mahkemesi belirsizliğin ortadan kaldırılması ve hem idare hem de yabancı açısından olayın bir an önce çözümlenmesi gibi gerekçelerle ileri sürülen maddenin Anayasa’ya aykırı olmadığını

²⁹ Detaylı bilgi için Bkz. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Gerekçesi <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf>.

³⁰ Lami Bertan Tokuzlu, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7 (Haziran 2016), 1061.

belirtmiştir.³¹ Buna karşın Conseil d'Etat (Fransız Danıştay) sınır dışı kararlarını denetlerken kamu ve yabancıların menfaatleri arasında dengenin korunması gerektiğini belirtmektedir.³² Burada idare karşısında zayıf konumda olan yabancıların menfaati göz ardı edilmeyerek ölçülülük ilkesi gereği taraflar arasında sürenin makullüğü bakımından denge sağlanmalıdır.

Nitekim AİHM, sınır dışı etme kararına karşı itiraz süresi bakımından her somut olaya göre değerlendirme yapılması gerektiğini, etkili başvuru hakkının ihlali bakımından yabancıların avukatı ile görüşmesi, delillerin toplanması, dilekçenin hazırlanması gibi süreçlerin değerlendirilmesi gerektiğini ve buna göre tanınan sürenin makullüğü değerlendirilmesinin yapılması gerektiğini vurgulamıştır.³³ Anayasa Mahkemesi de erişim hakkının ihlal edilmesi bakımından değerlendirme yaparken AİHM'in belirlemiş olduğu kıstasları göz önünde bulundurarak somut uyumsuzluğa göre karar vermektedir.³⁴

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda (İYUK)³⁵ yer alan düzenlemeye göre 7 günlük dava açma süresi çok kısa olup kamu düzeni veya kamu güvenliği gibi ifadeler ile hakkında sınır dışı kararı verilen yabancıların bu denli kısa bir sürede harekete geçmesini beklemek hayatın olağan akışına aykırıdır. Nitekim YUKK, göç konusunda değişen zamana bağlı olarak daha insancıl bir uygulamanın yer edinmesi için çıkarılan bir kanun olmakla birlikte dava açma süresi bakımından bu kadar kısa sürenin öngörülmüş olması kanunun getiriliş amacındaki mantığa aykırıdır. Ayrıca, kanaatimizce, idarenin verdiği kararların yargı önünde değerlendirilmesi de dolaylı olarak engellenmektedir.³⁶

2.2. Sınır Dışı Etme Kararının Tebliği

Anayasa'nın 125. maddesi³⁷ ve İYUK'un 7. maddesi³⁸ gereği idari işlemlere karşı dava açma süresinin başlaması için yazılı tebliğ zorunludur. Sınır dışı kararları bakımından da YUKK m.53/2 ile "*Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir*" denilerek yazılı tebliğin gerekli olduğu düzenleme altına alınmıştır. Yazılı tebliğin akabinde sınır dışı etme kararına karşı idare mahkemesinde dava açma yoluna gidilebilecektir.³⁹

Yabancıların genellikle Türkçe bilmemesi nedeniyle yapılan tebligatın usulü önem arz etmektedir. Yabancıya anlayacağı dilde; gerekçelerin, itiraz usullerinin ve sürelerinin açık olduğu şekilde sınır dışı kararının tebliğinin yapılması gerekirken uygulamada bunun zaman zaman ihlal edilebildiği görülmektedir.⁴⁰ Kamu düzeni veya kamu güvenliği gibi terimler soyut nitelikte

³¹ "...yabancı konumunda Türkiye'ye giriş yapan ve haklarında sınır dışı etme kararı verilenlerin durumlarının bir an önce açıklığa kavuşturulması ve böylece bu konuda gerek yabancı yönünden gerekse idari makamlar yönünden var olan belirsizliklerin Anayasa'nın 141. maddesinde öngörülen davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılması amacıyla yapıldığı ve dolayısıyla düzenlemenin demokratik bir toplum düzeninin gerekleriyle uyumlu meşru bir amaca dayandığı..." Anayasa Mahkemesi (AYM), K. 2016/135 (14 Temmuz 2016).

³² Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 144.

³³ Detaylı Bilgi için Bkz. Meltem İneli Çiğir, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aralık 2019'da Yapılan Bazı Değişikliklerin Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 701-702. I.M. /France, 9152/09, (02.05.2012), AİHM Kararı İncelemesi.

³⁴ Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 161.

³⁵ İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK), Resmî Gazete 17580 (20 Ocak 1982), Kanun No. 2577, m. 7.

³⁶ Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 162.

³⁷ "İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar." Anayasa m. 125.

³⁸ "...İdari uyumsuzluklarda; yazılı bildirim yapıldığı..." İYUK m.7/2-a.

³⁹ YUKK m. 53/3.

⁴⁰ "Ankara Bölge İdare Mahkemesi, hakkında sınır dışı kararı alınan yabancıların dosya içerisinde Türkçe okuma yazma bildiğini gösterir herhangi bir evrakın ve yabancıların Türkçe olarak okuyup anladığını gösteren yazılı bir beyanın bulunmaması nedeniyle usulsüz tebligatın varlığını kabul etmiştir." Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10.İdari Dava Dairesi

olduğundan dolayı, yabancının anlayacağı dilde gerekçelendirilmeden sınır dışı kararı verilmesi halinde, verilen karar hukuka aykırılık teşkil edecektir.

2.3. Sınır Dışı Etme Kararına Karşı İlk Derece Mahkemesi Kararlarının Kesin Mahiyette Oluşu

YUKK m.53/3 ile “... Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir...” denilerek özel bir düzenleme getirilmiştir. Sınır dışı etme kararına karşı verilen kararların kesin mahiyette olması YUKK kapsamında düzenlenmiş olup önceki dönemlerde İYUK hükümleri gereği kanun yoluna gidebilmekteydi⁴¹.

Kamu düzenine veya kamu güvenliğine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle hakkında sınır dışı kararı verilen yabancının üst mahkemeye başvurmasının engellenmesinin YUKK’un çıkarılma mantığıyla çelişeceğini düşünmekteyiz. Zira yenilikçi anlayışla yapılan bu kanunda yer alan bu uygulama ile hak arama hürriyetine müdahale edilmekte, bunun sonucu olarak da mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmektedir.⁴² Kamu düzeni veya kamu güvenliği gibi nedenler uygulamada idare tarafından gerekçelendirilmediği ve idare mahkemelerince de bu husus üzerinde yeterince durulmadığı görülmekle, kanaatimizce, bu denli geniş takdir yetkisi tanınan bu nedenlerin tam anlamıyla yargısal denetime tabi tutulmaması yabancı ve idare arasında büyük bir eşitsizliğe neden olmaktadır.

Uluslararası mevzuatta bu durum bakımından adil yargılanma hakkı kapsamında AİHS’in 6. maddesi üst mahkemeye başvuru hakkını açık bir şekilde düzenlemediğinden yine 13. madde kapsamında üst mahkemeye başvurunun öngörülmemesinin tek başına etkili başvuru hakkının ihlali anlamına gelmediğinden bahisle uluslararası hukuka aykırı bir durumun olmadığı ileri sürülmektedir⁴³.

Anayasa Mahkemesi ise bazı durumlarda üst mahkemeye başvuru hakkının tanınmaması halini kamu yararı nedeniyle Anayasa aykırı görmese de önceki anlayışının⁴⁴ aksine kararlar da vermiştir. Anayasa Mahkemesi “*hükümün denetlenmesini talep etme hakkı*” cümlesini kullanarak üst mahkemelerin hüküm üzerinde denetim hakkının kullanılmasının engellenmesini Anayasa’nın ihlali olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi getirilen kısıtlamanın sebebinin gerekli, elverişli aynı zamanda da orantılı olması gerektiğini vurgulamakla aksi takdirde ihlalin mevcudiyetine karar vermektedir⁴⁵.

Sınır dışı kararın ilgili kişiye tebliğinden itibaren dava açılması için 7 gün öngören ve idare mahkemesince verilecek kararın kesin mahiyette olmasını düzenleyen YUKK’un 53. maddesi yargı mercilerine de 15 gün içerisinde sonuçlandırma yükümlülüğü getirmiştir. Yabancıya süresi içerisinde itiraz etmemesi halinde davasının reddi ya da idare mahkemesince verilecek karara itiraz edememe gibi ağır yaptırımlar yükleyen düzenleme ne yazık ki mahkemelerin 15 günlük davayı sonuçlandırma sürelerini aşmaları halinde herhangi bir yaptırıma tabi tutmamıştır. Literatürde bu hükmün yer almasının hak arama hürriyetinin ihlalinin tespiti bakımından önemli olduğu

(BİM), K.2017/985 (31.10.2017).

⁴¹Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 164.

⁴² Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 165.

⁴³Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 165-166.

⁴⁴Anayasa Mahkemesi (AYM), K. 2001/89, (23.05.2001).

⁴⁵ Yağan, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*, 166-167.

belirtilmekteyse⁴⁶ de uygulamada mahkemelerin dosya tekemmül etmiş olsa dahi 15 günlük sürede karar vermediği görülebilmektedir.

2.4. Sınır Dışı Etme Kararında İcrailik

YUKK öncesi sınır dışı etme kararlarına karşı iptal davası açıldığında beraberinde sınır dışı etme işleminin icrailiğinin durması adına İYUK hükümleri uyarınca⁴⁷ yürütmenin durdurulması talep edilmeliydi. Zira yabancıнын talep etmemesi halinde resen idare mahkemesince yürütmenin durdurulması kararı verilmemekle yargılama aşamasında sınır dışı işlemin icra edilmesi de mümkündür⁴⁸.

6458 sayılı kanununun 53. maddesinin 3. fıkrası gereği “*Yabancıнын rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması halinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilemez.*” denilmiştir. İlgili kanun düzenlemesi gereği idare mahkemesine yapılacak itirazlarda yürütmenin durdurulmasını talep etmeye gerek kalmaksızın hali hazırda yargılamanın sonuna kadar yabancıнын rızası saklı olmak üzere sınır dışı işleminin kendiliğinden durmaktadır. İdareye karşı yabancıнын korunması adına önemli bir düzenlemedir. Fakat bu düzenlemeye 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname⁴⁹ ile istisna getirilmiş ve ilgili KHK’nın 36. maddesi gereği kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturanların uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında haklarında sınır dışı etme kararı alınabileceği belirtilmiştir⁵⁰. Uygulamada bu nedene dayalı çok sık şekilde sınır dışı etme kararı verildiğinden pek tabii karara itiraz edene kadar ya da itiraz sürecinde yabancıнын sınır dışı edilme tehlikesi ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla o dönem bu nedene dayalı idare mahkemesine yapılacak itirazlarda yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancıнын sınır dışı edilmemesini talep etmekte fayda vardı. Hatta idare mahkemesince itiraz reddedildiğinde bu konuda yapılacak bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesi resen bu konuya dikkat etmekteydi. Azıjon Hikmatov kararında Anayasa Mahkemesi ihlal kararı verildikten sonra yeniden yargılama yapılırken idare mahkemesinin sınır dışı kararı verebileceğinden bahisle yabancıнын maddi manevi ciddi zararlara uğrayacağını kabul etmiştir. Bu nedenle yeniden yargılama neticesinde karar verilmeye kadar yabancıнын sınır dışı edilmemesine karar vermiştir⁵¹.

Fakat sınır dışı etme kararlarına karşı kendiliğinden askıya alma halini ortadan kaldıran bu istisnai düzenleme ile birden fazla hak ihlaline neden olduğu gibi bu konuda AİHM’ e ve Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuruların sayısı da artmıştır⁵². Bu kapsamda AYM’ye yapılan bireysel

⁴⁶ Güner, “Sınır Dışı Etme Kararı İle İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği”, 92-93.

⁴⁷ İYUK m.27.

⁴⁸ Nedime Tuğçe Yiğit, “Sınır Dışı Etme Kararının İcrasının Ertelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (Aralık 2017), 600.

⁴⁹ 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, *Resmî Gazete* 29872 (29 Ekim 2016), m.36.

⁵⁰ Gamze Ovacık, “Türk Anayasa Mahkemesi’nin İçtihadı Işığında Sınır Dışı Kararlarına Karşı Yargısal İtirazın Hukuki Etkisi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 1051.

⁵¹ “Başvurucu Azıjon Hikmatov yasa dışı yollardan Türkiye sınırını geçmeye çalışırken yakalanması sonucu kamu güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle ülkeye girişi yasaklı edilmiştir. Uluslararası koruma talebi reddedilen başvuru hakkında sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Başvurucu sınır dışı edilmesi halinde ülkesine geri gönderildiğinde dini ve siyasi görüşleri nedeniyle işkence görebileceğini hatta öldürülebileceğini iddia etmiştir. İdare mahkemesince bu iddiaların varlığı konusunda gerekli araştırma ve inceleme yapılmaksızın itirazın reddine karar verilmiştir. Bu durumda kötü muamele yasağının ihlal edildiğini tespit eden Anayasa Mahkemesi yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir.” Anayasa Mahkemesi (AYM), K. 2015/18582 (10 Mayıs 2017).

⁵² Hatice Çolak, *Türk İdari Yargısında Yürütmenin Durdurulması ve Uygulanmakla Etkisi Tükenecek İşlem* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 107-108.

başvuru neticesinde verilen 30.05.2019 Tarihli Y.T Kararı önemlidir. Nitekim AYM tarafından verilen bu karar ile yapılan değişiklik neticesinde hak ihlallerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu hak ihlallerinin yapılan düzenleme sonucu ortaya çıkması nedeni ile yapısal bir sorun olduğunu tespit eden AYM, pilot karar usulünün uygulanmasına karar vermiştir⁵³. Ayrıca bu konuda yasama organına bildirimde bulunulmasına karar verilmiş olup yapılan bildirim neticesinde AYM tarafından yapısal sorunun kaynağı olarak tespit edilen sınır dışı etme kararlarına karşı yürütmenin durdurulmasının sınırlandırılmasına yönelik 6458 sayılı YUKK' un 53. maddesinin 3. Fıkrasında, 54. maddesinin 1. fıkrasının b, d ve k bentlerine atıf yapan istisna hükmü yasama organı tarafından aynı yıl içinde çıkarılan 7196 sayılı Torba Kanun'un 75'inci maddesiyle kaldırılmıştır⁵⁴.

2.5. Sınır Dışı Etme Kararının Yerine Getirilmesi

YUKK m.52/1 uyarınca hakkında sınır dışı kararı alınan yabancı Türkiye'den çıkarılır ve "... menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü ülkeye gönderilir." Sınır dışı edilen yabancı hakkında genellikle ülkeye giriş yasağı da verilir⁵⁵. 5 yıl süreyle ülkeye girişi engellenen yabancının kamu düzeni veya kamu güvenliğine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle çıkarılması halinde 10 yıl daha arttırılabilir⁵⁶. Burada yine kamu düzeni veya kamu güvenliği nedenlerine dayalı haklarında sınır dışı kararı verilen yabancılara daha ağır yaptırımların öngörüldüğü görülmektedir.

Çalışmamız itibarıyla üzerinde durmak istediğimiz bir konu da haklarında sınır dışı kararı verilen ve bu kararların kesinleştiği yabancılara gerçekten sınır dışı edilmeleri gerektiğidir. Çünkü geri gönderme merkezinde idari gözetim kararı altındayken ve bu karar kaldırıldığı için serbest kalan yabancının sınır dışı etme kararı kesinleşse de genellikle ülkede kalmaya devam ettiği görülebilmektedir. Ya da yabancı sınır dışı edilse dahi, hakkında ülkeye giriş yasağı bulunmasına rağmen, yabancının kaçak yollarla ülkeye girdiği tespit edilebilmektedir. Kanaatimizce, tüm bunlar ülke içerisinde kayıt altına alınmayan yabancı sayısını arttırmakla birlikte daha büyük tehlike teşkil edebilecektir. Bu nedenle, gerekmediği sürece, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedenlerine dayalı sınır dışı kararı verilmesi kayıt dışı yabancı sayısının arttıracığından, sınır dışı kararı verilirken bu durumun göz önünde bulundurulması gerektiği düşüncesindeyiz.

SONUÇ

Sınır dışı etme kararları, önemi itibarıyla uluslararası ve ulusal mevzuatta düzenleme altına alınmıştır. Çünkü sınır dışı etme kararların uygulanması neticesinde geri dönülemez sonuçlar meydana gelebilmektedir. Her ne kadar başka ülkelerden gelerek bir ülkeye yerleşen yabancılara sayısının fazlalığı o ülkenin demografik, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yapısını etkilese de yabancılar konusunda alınan kararlarda ve bunların icrasında hukuk zemininden uzaklaşmamamız gerekir. Bu bağlamda özellikle yabancı hakkında sınır dışı kararı verilmeden önce gerçekten sınır dışı edilmesini gerektirir bir nedenin olup olmadığı tespit edilmelidir.

⁵³ Anayasa Mahkemesi (AYM) K. 2016/22418 (30.05.2019).

⁵⁴ 7196 sayılı yasa m. 75 "6458 sayılı Kanununun 53 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "on beş gün" ibaresi "yedi gün" şeklinde değiştirilmiş ve fıkra da yer alan "54 üncü maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri ile ikinci fıkrası kapsamındaki hariç," ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

⁵⁵ YUKK m. 9.

⁵⁶ Bayraktaroğlu Özçelik, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi", 136.

Ülkemizde sınır dışı etme kararı konusunda idarenin sorumluluğu bulunmakla birlikte, idare kanunda yazılmayan nedenlerden ötürü sınır dışı kararı veremeyeceği gibi vermiş olduğu kararlarında da gerekçesini belirtmelidir. Çalışmamız itibarıyla kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturanlar hakkında sınır dışı kararı verilmeden önce kamu düzeni veya kamu güvenliği kavramlarının somutlaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır. İdarenin takdir yetkisinin geniş olduğu dikkate alınır, kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramlarının somutlaştırılması ve gerekçelendirilmesi verilen kararın hukuki zeminde yer almasını sağlayacaktır.

İdari bir işlem olan sınır dışı etme kararı her ne kadar devletin egemenliği ilkesinin tezahürü olsa da, hukuk devleti gereği yargı denetimine tabi olacaktır. Uluslararası hukuk bağlamında da sınır dışı etme kararlarının yargı denetimine tabi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat burada önemli olan sınır dışı etme kararlarının yargı denetimine tabi olmasından ziyade etkin bir yargı denetiminden geçmesidir. Bu nedenle yabancı hakkında verilen sınır dışı etme kararı yabancıya ya da ilgisine usulüne uygun şekilde, anlayacağı dilde bildirilmeli, yabancıya bu karara itirazına ilişkin her türlü hukuki destek sağlanmalı, makul sürede harekete geçebileceği itiraz süresi öngörülmalıdır. Ardından etkin bir şekilde yargı denetimi yapılmalı, yabancıya tüm iddiaları titiz bir şekilde incelenmelidir. Kanaatimizce, yargı denetimi sonrasında verilen kararlar gerekçeli olmakla birlikte bu gerekçeler sadece kanun maddesinin gösteriminden ya da idarenin savunmalarının tekrarından oluşmamalıdır. Bu konuda mahkemeye erişim hakkının uzantısı olan üst kanun yoluna gidilmesi engellenmemelidir.

Sınır dışı etme kararı sonuçları itibarıyla insan haklarına aykırılık teşkil edebilecek, hatta yaşam hakkını dahi ihlal edebilecek niteliktedir. Kaldı ki savaşların, iç çatışmaların devam ettiği ve güvenli ülke kavramının hemen hemen yok olduğu bir ortamda yabancıların işkence ya da kötü muameleye maruz kalması da olasıdır. Bu nedenle, yabancı hakkında sınır dışı kararı verilmeden önce ve bu kararın icrası noktasında dikkatli olunmalıdır.

KAYNAKÇA

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Gerekçesi. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf>.

676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, *Resmî Gazete* 29872 (29 Ekim 2016), Erişim 25 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-5.htm>.

AİHS, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 Nolu Protokol. Avrupa Konseyi 1963, Erişim 19 Aralık 2023. <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019104708ek4.pdf>.

AİHS, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 7 Nolu Protokol. Avrupa Konseyi 1984, Erişim 19 Aralık 2023. <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019104748ek7.pdf>.

AİHS, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Avrupa Konseyi 1953, Erişim 19 Aralık 2023. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur.

AİS, Avrupa İkamet Sözleşmesi. *Resmî Gazete* 20285 (17 Eylül 1989), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20285.pdf>.

Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709) *Resmî Gazete* 17863 (9 Kasım 1982), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>.

Avrupa Sosyal Şartı. *Resmî Gazete* 20312 (14 Ekim 1989), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20312.pdf>.

Aybay, Rona- Dardağan Kibar, Esra. *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Basım, 2010.

Aybay, Rona. “Bir İnsan Hakkı Sorunu Olarak Sınır Dışı Edilme”. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (2003), 141-172. <https://www.jurix.com.tr/article/19594>.

AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2001/89 (23 Mayıs 2001). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2001-89-nrm.pdf>.

AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2015/18582 (10 Mayıs 2017). <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/18582>.

AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2016/135 (14 Temmuz 2016). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2016-135-nrm.pdf>.

AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2016/22418 (30 Mayıs 2019). <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/22418?Dil=tr>.

AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2018/36516 (15 Mart 2022). <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/36516>.

Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 108 (2013), 211-258. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/arama?d1=0&d2=0&s=108&k=17&w=>.

Çolak, Hatice. *Türk İdari Yargısında Yürütmenin Durdurulması ve Uygulanmakla Etkisi Tükenecek İşlem*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.

Ergül, Ergin. “Türk Hukukunda Yabancıları Sınır Dışı Etme ve Geri Gönderme İşlemleri”. *Terazi Hukuk Dergisi* 7/74 (Ekim 2012), 83-87. <https://jurix.com.tr/article/1839>.

Güner, Cemil. “Sınır Dışı Etme Kararı İle İlgili İdare Mahkemesi Kararlarının Kesinliği”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 75/1 (2017), 85-113. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/327241>.

<https://www.icisleri.gov.tr/gamer/4-nolu-cumhurbaskanligi-kararnamesi>.

İneli Ciğer, Meltem. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Aralık 2019’da Yapılan Bazı Değişikliklerin Değerlendirilmesi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 699-725. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1197075>.

İYUK, İdari Yargılama Usulü Kanunu. (Kanun No.2577) *Resmî Gazete* 17580 (20 Ocak 1982), Erişim 25 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2577.pdf>.

Kuşçu, Döndü. *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 1. Basım, 2017.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. *Resmî Gazete* 25175 (21 Temmuz 2003), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030721.htm>.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi. *Resmî Gazete* 10898 (5 Eylül 1961), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>.

Ovacık, Gamze. “Türk Anayasa Mahkemesi'nin İçtihadı Işığında Sınır Dışı Kararlarına Karşı Yargısal İtirazın Hukuki Etkisi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 1047-1062. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/58488/810960>.

PK, Pasaport Kanunu (Kanun No. 5682) *Resmî Gazete* 7564 (15 Temmuz 1950), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5682.pdf>.

TCK, Türk Ceza Kanunu (Kanun No. 5237) *Resmî Gazete* 25611 (12 Ekim 2004). Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237-20040926.pdf>.

Tokuzlu, Lami Bertan. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7 (2016), 1061-1105. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229932v>.

Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme. *Resmî Gazete* 25516 (8 Temmuz 2004), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040708.htm>.

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, *Resmî Gazete* 22127 (30 Kasım 1994). Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf>.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, *Resmî Gazete* 29656 (17 Mart 2016). Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=21460&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>.

Yağan Merve, *İdari İşlem Olarak Sınır Dışı Etme Kararları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.

Yiğit, Nedime Tuğçe. “Sınır Dışı Etme Kararının İcrasının Ertelenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2017), 577-615. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/387031>.

YİSHK, Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (Kanun No. 5683) *Resmî Gazete* 7564 (15 Temmuz 1950), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5683.pdf>.

YUKK, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (Kanun No. 6458) *Resmî Gazete* 28615 (11 Nisan 2013), Erişim 19 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.